

Karadeniz'de Hoca Olmak

Hatıralara Yansıyan Yönleriyle
Yakın Dönemde Dinî Hayat

EDİTÖR

Doç. Dr. Selim DEMİRCİ

Trabzon Kitaplığı: 6
Geleneksel Kültür Dizisi: 2

Yayın Koordinatörü
Erdem Zekeriya İSKENDEROĞLU

Yayın Danışmanı
Emre GÜLSEVER

Karadeniz’de Hoca Olmak
Hatıralara Yansıyan Yönleriyle
Yakın Dönemde Dinî Hayat

Editör
Doç. Dr. Selim DEMİRCİ

Yayın Ekibi
Doç. Dr. Süleyman GÜR
Doç. Dr. Şenol SAYLAN
Doç. Dr. Eyüp ÖZTÜRK
Doç. Dr. Fatih TOPALOĞLU
Öğr. Gör. Ahmet Cevdet KARACA

Proje Asistanları
Fatma Rabia DÜZENLİ
Serpil ARSLAN
Cansel AKGÜL

Teknik Destek:
Murat DAVULCU (Yönetmen)
İdris AKYÜZ (Yönetmen Asistanı)

ISBN: 978-975-7770-65-7
TC Kültür ve Turizm Bakanlığı Sertifika No: 48884

Kitap Tasarım
Salih PULCU

1. Baskı, Aralık 2023
Trabzon Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları No: 117

Baskı-Cilt
Seçil Ofset 100. Yıl Mahallesi
Massit Matbaacılar Sitesi
4. Cadde No: 77 Bağcılar İSTANBUL
Sertifika No: 44903

Trabzon Büyükşehir Belediyesi
Gülbaharhatun Mahallesi
Kahramanmaraş Caddesi No.159
Ortahisar TRABZON
Yayınevi Sertifika No: 48884

Önsöz

Karadeniz’de Hoca Olmak: Hatıralara Yansıyan Yönleriyle Yakın Dönemde Dinî Hayat başlıklı proje, 1900-2000 yılları arası geleneksel İslâmî ilimlerin tedrisine Trabzon özelinde yoğunlaşmıştır. Bu tarihsel süreçte olayların içinde yer alanlar ya da etkin isimlere yetişerek onlara talebe olanların anlatımları merkeze alınarak din eğitimi, dinî tedrisatta öne çıkan isimler, bu hocaları besleyen ilmî damarlar, şehrin bu açıdan ülkemize etki ve katkıları tespit edilmeye çalışılmıştır.

Osmanlı’nın yıkılışını ve Türkiye Cumhuriyeti’nin de kuruluşunu görmüş; yani bir nevi geçiş kuşağı olan kimselere yetişmiş, çoğunlukla 1930-1940 sonrası dünyaya gelen büyüklerimizin birer birer aramızdan çekildiğine üzülerək şahit olmaktayız. Onların hocalarına ve kendi hayat serüvenlerine dair anlatacaklarının hem yakın dönem Trabzon hem de ülkemizin yaşadığı siyasal, sosyal, kültürel ve dinî değişimler açısından önemli olduğu düşüncesi, bu projenin hayata geçmesinde belirleyici olmuştur. Bu amaçla bir şekilde dinî gelenekle bağı bulunan veya imam-hatip liseleri, ilâhiyat fakülteleri ve Diyanet İşleri Başkanlığı gibi kurumlara katkısı olmuş bazı isimler tespit edilerek, kendileriyle görüşmeler yapılmıştır. Dönemsel bazı detayları elde etme adına, önceden bir çalışma yapılarak hocalarımıza hazırlanmış bazı sorular yönlendirilmiş olsa da, anlatımın seyri mülâkatları şekillendirmiştir. Yani teknik anlamda yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Proje ekibinin heyecanla giriştiği bu çalışmanın, onlar açısından alışılmış bir akademik faaliyet olmadığı belirtilmelidir. Dolayısıyla ortaya çıkan ürün, daha öncesinde kamera ve yayın tecrübesi bulunmayan bir ekibin mütevazı çalışması olarak görülmelidir. Sürekli video veya film kültürünün her geçen gün çitayı yükselttiği bir ortamda, hocalara dair anlatıları kayda almanın, teknik anlamda “göz dolduracak” çalışma beklentisi doğurması şaşırtıcı bir durum değildir. Ancak bu projenin odağında, ekranı dolduracak veya popüler kültürü besleyecek işlerden çok, bölgeye dair arşiv bırakma amacı yer almaktadır. Yani bu proje, her şeyden önce Trabzon hafızasına katkı sunmak, yakın döneme yönelik akademik çalışmalara veri hazırlamak ve biraz da yaşadığımız coğrafyaya karşı sorumluluğu bir nebze olsun yerine getirmek niyetiyle hayata geçirilmiştir. Uygulama esnasında aşılabilir güçlüklerle karşılaşılmasa da her şeyin beklendiği veya planlandığı gibi yürütülebildiği de söylenemez.

Her çalışma gibi önünüzdeki projenin sınırlarını da çalışmanın “konusu” ve “hedefleri” belirlemiştir. Yani kısaca: Trabzon ve çevresinde dinî hayatın öne çıkan yönleri ve etkin isimlere dair tanıklıklar. Bu hususu tespit noktasında proje ekibinin gözettiği ve tercihte bulunduğu hassasiyetlerin bir eksiklik gibi algılanması doğru olmayacaktır. Mesela ho-

calarımızın da en az bizler kadar hassas olduğu tarihsel kişiler, kurumlar ve bazı kitlesel yapıları doğrudan zan altında bırakacak veya bu anlamda tartışmaya sebebiyet verecek beyanlardan kaçınılmıştır. Bu noktada olgusal durumlara yer verilmesi tercih edilmiştir. Yani yakın dönemin düşünsel tarihi, siyasal hareketleri üzerine çalışan ve belli grupların siyasetle ilişkisi üzerine akademik anlamda yoğunlaşanların bir eksiklik gibi görebileceği kapalı noktalar, projenin kuşatıcı hedefleri ve polemiklerden sakınma anlayışının bir sonucudur. Bu durum akademik tutarlılık ve tarihsel olayları mümkün olduğu kadar müdahalesiz aktarmaya çalışma anlayışından kaynaklanmaktadır. Bu anlamda bizlerle görüşmeyi kabul eden hocalarımızın da yaptıkları konuşmalarda aynı hassasiyetleri paylaştığını gözlemlememiz bizleri fazlasıyla memnun etmiştir.

Proje kapsamında, “Karadenizli Hoca” üst vasfını taşıyan, Trabzonlu kırk hocayla görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmelerin bir kısmı, Trabzon Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nde, bir kısmı İstanbul, Ankara, Bursa ve Sakarya’daki farklı mekânlarda, bir kısmı da hocaların evlerinde gerçekleştirilmiştir. Bizleri evlerinde ağırlayan hocalarımıza ve aile fertlerine misafirperverliklerinden ötürü teşekkür ederiz. Yine bizlere mekân tahsis eden, kurumsal olarak destek olan ilâhiyat fakültelerine, resmî ve özel kuruluşlara şükranlarımızı sunarız. Ayrıca, bazı hocalarımız rahatsız olmalarına rağmen görüşme taleplerimize olumlu cevap vermişlerdir. Bu hocalarımıza hassaten teşekkür eder, her birine sıhhat ve afiyetler dileriz.

Online olarak erişime açılan bu görüşmeler pek çok farklı mekânda ve çeşitli şehirlerde oldukça yorucu bir koşuşturmayla kısa bir sürede gerçekleştirilmiştir. Özellikle resmî işler, kurumsal işleyiş ve beklenmedik bazı olaylar projenin yapılabilmesi için belirlenen sürenin büyük bir kısmından proje ekibini mahrum etmiştir. Bu da, çekimlerin yapılması, kayıtların tek tek gözden geçirilmesi, özel konulara değinen fragmanların belirlenmesi, konuşmaların dökümü, basımı gibi çalışmalarını az bir zamanda ve yoğun bir tempo içerisinde yapmayı gerekli kılmıştır. Dolayısıyla bu proje, sorumluluk olarak proje ekibini bekleyen akademik faaliyetlerin aksamadan yürütülmesiyle birlikte kısa sürecek bir sürede hazırlanmak durumunda kalmıştır. Özellikle dökümlerin kısa sürede okunmasının gerekli oluşunun yanı sıra bunların tashihi ve gerekli bazı müdahalelerin yapılmasının ayrı bir akademik yük olduğu vurgulanmalıdır. Bu anlamda bazı konuşmalara müdahalenin bizi son derece zorladığı belirtilmelidir. Bu zorluklara rağmen bazen yazı dili bazen konuşma dili bazen de ikisi arası bir vasatın öne çıktığı bir kitap teşekkür edebilmiştir. Metinler okunurken zorunlu olarak bazı cümlelere editöryal dokunuşların yapıldığı, ihtiyaç durumunda anlamı bozmayan takdim ve tehirlelere başvurulduğu, tekrarların ve konuşma dilinin bir sonucu olan bazı belirsizliklerin çıkarıldığının göz önünde tutulması beklentimizdir.

Görüşmelerde hocalara; kendi aile fertleri, aile çevresinin ilme ilgisi, çocukluk dönemleri, tahsilleri, hocaları ve yürüttükleri faaliyetlere dair sorular yöneltilmiştir. Onlar da zihinlerinde yer tuttuğu kadar ve bazen de bizim ısrarlı sorularımıza tahammül ederek

hatıralarındakileri aktarmışlardır. Aslında her birinin anlatımından; son bir asrın Trabzon'u, dinî ilimler sahasında önemli isimler ve yeni kurumsal dinî müesseselerin hangi vasatta kurulduğu ve yol aldığına dair bir tablo ortaya çıkmıştır. Bir hocayı ya da tarihsel bir olayı anlatırken her biri kendi veçhesinden baktığı ve bir detaya yoğunlaştığı için bütünün parçaları birleşmiş oldu. Meraklıları adına, yeni açılan imam-hatip liseleri-ilâhiyat fakülteleriyle medreselerin farkları veya benzeştiği hususlara dair ipuçları belirginleşmiş oldu. İlim adamı yetiştiren evler, ilmiye sınıfına mensup aileler, bazı köylerin "karizmatik" kişileri sayesinde bir merkez hâline gelişi, Trabzon'un 1950 sonrası yeni çehresi ve daha gencecik olan imam-hatip liselerinin inşasının hangi şartlarda gerçekleştiği gibi pek çok detay hocalarımızın konuşmalarının satır aralarında ilgililerini beklemektedir. Kısacası bu çalışma, kırk hocanın anlatımından oluşan mütevazı bir arşiv çalışmasıdır. Ayrıca mülâkatların tümünün kayda alınması ve bunların yayımlanması, ilerleyen yıllarda anlatıları daha da anlamlı hâle getirecek, Karadeniz ve Trabzon hafızasının canlı kalmasını sağlayacaktır.

Projenin ifade ettiği anlam, konusu, çıktıkları ve hedeflerinin anlatıldığı bir bölüm ve mülâkatların dökümünden oluşan bu kitap, projeyi kalıcı hâle getirecek unsurlardan birisidir. Özellikle değerlendirmelerin yer aldığı giriş bölümünde, bazı tespitler ve bağlantılarla mülâkatlar için hazırlayıcı bilgilere yer verilmiştir. Projenin akademik değerlendirme kısmı olarak da görülebilecek olan bu bölümün, akademik metinlerin yoruculuğu yerine, daha ziyade akıcı olması hedeflenmiştir. Bunda da projenin hedef kitlesi yönlendirici olmuştur. Zira bu projeye ilgili çıktılar, sadece akademik çalışma yapanları değil, yakın döneme ve Trabzon'a ilgi duyan herkesi ilgilendirmektedir. Bu bölümde, hem mülâkatlarla uyumlu olsun, hem de okurlar için mülâkatları anlamlı hâle getirsin diye genel tabloyu göstermek amacıyla temel olabilecek bazı örneklere ve isimlere yer verilmiştir.

Çalışmamız pek çok kişi ve kurumun desteğiyle gün yüzüne çıkmıştır. Öncelikle projeyi kurumsal anlamda sahiplenen Trabzon Üniversitesi İslâmî İlimler Uygulama ve Araştırma Merkezi ve destekleyen Trabzon Büyükşehir Belediyesi'ne teşekkür ederiz. Kurumlar adına da özellikle Trabzon Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Emin Âşıkutlu ve Trabzon Büyükşehir Belediye Başkanı Murat Zorluoğlu, ayrıca en az onlar kadar kurumlar adına çalışmaları takip eden İslâmî İlimler Uygulama ve Araştırma Merkezi Müdürü Doç. Dr. Süleyman Gür ve Trabzon Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanı Erdem Zekeriya İskenderoğlu beylere müteşekkirimiz. Projeyi yoğun akademik çalışmaları ve çeşitli sorumluluklarına rağmen sahiplenip yürütücülüğünü yapan Doç. Dr. Selim Demirci ve araştırmacı olarak sahada çalışan Doç. Dr. Eyüp Öztürk, Doç. Dr. Şenol Saylan, Doç. Dr. Fatih Topaloğlu, Doç. Dr. Süleyman Gür ve Öğr. Gör. Ahmet Cevdet Karaca beyefendilerin emekleri önünüzdeki çalışmayı ortaya çıkarmıştır. Bu çalışma fakültemizden ve ihtisas kursumuzdan mezun öğrencilerimizin de yer aldığı proje olması hasebiyle de bizim için ayrı bir anlam taşımaktadır. Bundan dolayı projeye katkı sunan lisansüstü

bursiyer öğrencilerimiz Fatma Rabia Nur Düzenli, Serpil Arslan ve Cansel Akgül'e müteşekkirimiz. Projemizin teknik sorumluluğunu üstlenen yönetmenimiz Murat Davulcu ve asistanı İdris Akyüz beylere de özverili çalışmalarını için teşekkür ediyoruz. Metinlerin dökümünde bazı bölümlere göz atarak bizlerle fikirlerini paylaşan sayın Mustafa Çil, Murat Ustakurt, Abdulkerim Malkoç, Mahmut Ayyıldız, Murat Arif Güney, Nur Kübra Demirci, Ayşegül Balık, Sema Berber, Merve Vildan Ata ve Semih Aras'a da teşekkür borçluyuz.

Hassaten bizlerle görüşmeyi kabul eden, evlerinde, köylerinde, çalıştıkları kurumlarda bizleri ağırlayan hocalarımıza şükranlarımızı sunuyoruz. Son olarak "Trabzon'u hocalarla anılan bir şehir" hâline getiren tüm büyüklerimizi de hayırla yâd etmek istiyoruz. Zira arkalarında; şahsiyetli duruşlarıyla, dinmek bilmeyen gayretleriyle, bereketi günümüze kadar ulaşan talebeleriyle ve eserleriyle kendilerinden bahsedilecek temiz bir hayat bıraktılar. Ahirete irtihal etmiş olanlara rahmet, hayatta olanlara da sıhhat ve afiyet diliyoruz.

Trabzon 2023

Doç. Dr. Süleyman GÜR

İslâmi İlimler Uygulama ve Araştırma Merkezi Müdürü

Doç. Dr. Selim DEMİRCİ

Proje Yürütücüsü

Süleyman Mollaibrahimoğlu

Trabzon'un Dernekpazarı ilçesine bağlı Yenice köyünde doğdu. Hıfzını Gülen köyünde ve ilk tahsilini kendi köyünde tamamladı. 1976 yılında Trabzon İmam-Hatip Lisesi'nden, 1980 yılında da İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü'nden mezun oldu. 1981-1982 Eğitim-Öğretim yılında Suudi Arabistan'ın Mekke şehrinde Ummu'l-Kura Üniversitesi'ne bağlı Dil Enstitüsü'nde iki dönem eğitim gördü. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tefsir Anabilim Dalı'nda yüksek lisans (1986) ve doktora (1990) yaptı. 2002 yılında doçent ve 2008 yılında profesör oldu. Uzun yıllar Diyanet İşleri Başkanlığı'nın taşra teşkilatında (beş yıl İstanbul Bahçelievler Kur'an Kursu öğreticiliği ve yirmi iki yıl İstanbul Süleymaniye Camii'nde imam-hatip olarak) görev yaptı. 03.03.2005 yılında Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tefsir Anabilim Dalı'na öğretim üyesi olarak atandı. Aynı fakültede sırasıyla bölüm başkanlığı, dekan yardımcılığı ve 2012-2015 yılları arasında dekanlık yaptı. 2011 yılında bir dönem Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde öğretim üyesi olarak bulundu. 15.06 2015- Ağustos 2018 tarihleri arasında üç yıl Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde dekanlık yaptı. Yine aynı üniversitede 05.05.2017-05.09.2018 tarihleri arasında vekâleten rektörlük görevinde bulundu. 31.08.2018 tarihi itibarıyla de görev yeri olan RTEÜ İlahiyat Fakültesi'ne geri döndü. Hâlen aynı Fakülte'nin Temel İslam Bilimleri Bölüm başkanı olarak görev yapmaktadır.

Görüşmeyi Süleyman Gür, hocamızın Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ndeki çalışma odasında yapmıştır.

Trabzon Üniversitesi İslâmi İlimler Uygulama ve Araştırma Merkezi'nin hazırladığı, Trabzon Büyükşehir Belediyesi'nin desteklediği *Karadeniz'de Hoca Olmak: Hatıralara Yansıyan Yönleriyle Yakın Dönemde Dinî Hayat* isimli projenin bu bölümdeki konuğu Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğretim üyesi Prof. Dr. Süleyman Mollaibrahimoğlu hocamız. Davetimize icabet ettiği için hocamıza teşekkür ediyor ve hemen sözü kendisine vermek istiyorum.

Değerli hocam, öncelikle kısaca kendinizi tanıtabilir misiniz?

Bendeniz Prof. Dr. Süleyman Mollaibrahimoğlu. Trabzon ili, Dernekpazarı eski adıyla Hola-i Kebir'e bağlı yedi köyden biri olan Marlatas, yeni adıyla Yenice köyünde doğdum. Sıbyan mektebinde Kur'an-ı Kerim öğrenme fırsatı buldum. Ardından ilkokula gitmeden önce hafızlık yapmaya başladım ancak köyde başarılı olamayınca yine Dernekpazarı'na bağlı eski adıyla Visir, yeni adıyla Gülen köyüne giderek orada hafızlığımı ikmal ettim. İlkokul 3. sınıfı o köyde tamamladım. Ardından tekrar köye dönerek 4. ve 5. sınıfı tamamlayarak ilkokuldan mezun oldum. İmam-hatip okulunun 1. sınıfını Tekirdağ İmam-Hatip Okulu'nda, 2. ve 3. sınıfını Sakarya'da, geri kalan dört yılı Trabzon'da okuyarak tamamladım. Trabzon İmam-Hatip Okulu'ndan daha doğrusu İmam-Hatip Lisesi'nden mezun oldum. Ardından İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü'nü bitirdim.

İmam-Hatip Okulu'nu bitirdikten sonra 1976 yılında aynı zamanda Diyanet'e bağlı Bahçelievler Kur'an Kursu'na atandım. Beş yıl kadar orada görev yaptıktan sonra bir yıl Mekke Ümmül-Kurâ Üniversitesi'nde bulundum. Daha sonra askerlik görevimi bitirince 1983 yılında İstanbul Süleymaniye Camii imam ve hatibi olarak atandım ve 2005 yılının başına kadar o görevi sürdürdüm. Ve ardından 2005 yılının başında Trabzon KTÜ'ye bağlı Rize İlahiyat Fakültesi'ne öğretim üyesi olarak atandım. Süleymaniye'de görevliyken yüksek lisansımı, doktoramı ve doçentliğimi tamamladım. Ve doçent olarak İlahiyat Fakültesi'ne atanmış oldum. 2011 yılına kadar bu üniversitede görev yaptım. Ardından bir dönem kadar Çanakkale 18 Mart Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ne naklen atandım. Bir dönem orada kalmak kısmet oldu.

2006'da Rize Üniversitesi kuruldu; Rize Üniversitesi'ne bağlı olan ve daha sonra da Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi olan bu üniversitenin İlahiyat Fakültesi'ne talep üzerine dönüşüm 2011 yılında oldu. 2012-2015 yıllarında bu fakültede dekanlık yaptım. 2015-2018 yılları arasında da Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi dekanlığına atandım ve 4 ay kadar da o üniversitede rektörlük yaptım. 2018 yılından itibaren de yine aynı şekilde kadromun bulunduğu bu fakülteye dönüş yaptım. O tarihten bu tarafa burada öğretim üyesi olarak ve bir de bölüm başkanı olarak görev yapmaktayım.

Peki, hocam, şimdi izninizle çocukluk günlerinize dönmek istiyoruz...

Küçüklüğünüzde çocuklar köyünüzde ya da civar köylerde temel dinî bilgileri kimlerden alırlardı? Resmî kurumlar mı vardı yoksa ailelerinden mi dinî bilgileri öğrenirlerdi? Hangi hocalar hangi dersleri verirdi, o hocaların ilmi durumu ne idi? Bu konularda bizi bilgilendirebilir misiniz?

Efendim, köylerde genelde cuma namazı kılınan camilerin yanında mahalle camileri de vardı. Bizim Merkez Camii'nin dışında hemen evimize yakın bir mescit vardı. Gerçi daha sonra cami statüsüne de geçti ve cuma namazlarının da kılındığı bir cami oldu. Ve o mahalledeki çocukların kız-erkek hepsi ilkokul öncesinde sıbyan mektebi hüviyetinde oraya gelir ve Kur'ân-ı Kerîm'i öğrenirlerdi. O hocamız da netice itibarıyla hafız olmuş, ondan bundan belli bir eğitim almıştı -Arapça eğitimi de almış- ama icâzet almış değillerdi. Yani molla diye tabir ettiğimiz belli bir seviyeye gelmiş mahalle camilerinde görev yapabilecek bir konumdaydılar. Onlar zaten maaşlı görevliler değillerdi. Mahalle halkının katkılarıyla görev yaparak çocukları okutmakla görevlendirmiş kişilerdi. Genelde köylerdeki hocalar görevlerini bu şekilde icrâ ediyorlardı. Tabii daha sonra kadrolu hocalar ortaya çıkmaya başladı.

Hocam, siz temel dinî bilgilerinizi veyahut da Kur'ân-ı Kerîm'i yüzüne okumayı ilk olarak nerede ve kimden öğrendiniz?

Biraz önce de ifade ettiğim gibi mahalle camisinde Kur'an öğrenmek kısmet oldu. Mahmut Abanoz diye uzaktan da bir yakınlığımız olan hocadan öğrendim. Genelde benim yaşımıdaki çocukların Kur'an hocası oydu. Oldukça gayretli bir hocamızdı. Ve o dönemdeki eğitim tarzı biraz farklıydı. Küçük çocuklar da bizimle aynı yerdedi, bir sınıftan müteşekkildi farklı sınıflar yoktu. Yani Kur'an okumasını bilenle Kur'an okumasını bilmeyen aynı yerdedi. Hatta 1-2 yaşında çocuklar da gelirdi. Orada genelde dua ve sûreler koro hâlinde tekrar edilir ve o şekilde ezberlenirdi. Dolayısıyla okuma yazmayı öğrenmemiş çocuklar da kulak dolgunluğu sayesinde birçok duayı bu şekilde ezberler ve ezber olarak okurdu.

Kız ve erkek çocukların hepsi de bulunabiliyordu değil mi?

Tabii tabii. Hepimiz bir aradaydık.

Hocam ailenizden; anneniz ya da babanız yahut da diğer aile bireylerinizden dinî terbiyenize, yetişmenize katkısı olanlar var mı?

Malum, soyadımız Mollaibrahimoğlu. Aslında ailemiz, soyadı kanunundan önce de bu lakapla tanınırdı ve hâlen de öyledir. Mesela soyadı kanunundan sonra bizim soyadımız Yoldaş oldu. Bu soyadımızla bizi kimse tanımıyordu. Biz Mollaibrahimoğulları'ydık ve asırlardır böyle bilinirdik. Daha sonra babam o aile lakabımızı soyada dönüştürdü. Bizim aile aynı zamanda hoca şeceresi diyebileceğimiz bir silsile hâlindeydi, hoca takımı da diyebiliriz. Dedemin dedesi Konya'da görev yaparken orada vefat etmiş, dedemin babası -Hasan Efendi diye bilinir- Afyon Emirdağ'da vefat etmiş. Dedem -onun adı da Hasan'dı- 1956 yılında Ankara Polatlı'nın Hıdırşeyh köyünde imamlık yaparken orada vefat etmiş, oraya defnedilmiş. Babam da icâzetli hocaydı. Biz beş kardeşiz ve dördümüz de hafızız. Dördümüz de imam-hatip nesli diyebileceğimiz bir şekilde yetişerek bu hocalık vasfını ailece devam ettirmeye çalışıyoruz.

Evet hocam ilmiye sınıfına mensup olduğunuz buradan anlaşılabilir oldu. Ve ecdadınızın önemli bir kısmı bu hizmeti görürken belli ki şehir dışında, başka yerlerde vefat edip oralara defnedilmiş. Babanızdan bahsettiniz hocam icâzet aldığını, mücâz bir hocaefendi olduğunu söylemişsiniz. Kimden icâzet aldığını dair bilginiz var mı?

Sürmene’de Asu diye bir yer var, doğrusu hocasının adını hatırlamıyorum, orada hem görev yapmış bir süre hem de okuyarak medrese tahsilini görerek icâzet almış. Sonra 1960 yılında İstanbul’a giderek Avcılar’da imamlık yapmaya başlamış. Bir süre imamlık yapmış, daha sonra kadrolu olmadığı için o şekilde geçimin zor olacağını düşünerek bir inşaat şirketinde çalışmaya başlamış. Ardından uzun bir süre inşaat ustası olarak gayret etmiş, çalışmış ve 1980 yılından itibaren de hayatının sonuna kadar İsmailağa’da Kur’an öğretimiyle meşgul olmuş, o görevi sürdürmüştür.

Hocam özellikle ulema ailesinden geldiğiniz için merak ediyoruz, dedelerinizden yahut da ileriye doğru büyük dedelerinizden size intikâl eden tarihî vesikalar icâzetnâmeler olmuş mudur; olmamışsa acaba hangi nedenlerden dolayı zayi olmuş olabilirler? Bu konuda bilginiz var mı?

Şimdi Efendim, babamın vefatı 1983 yılının sonu 1984 yılının Mart ayındadır ki ben o zaman Süleymaniye Camii’nin imam-hatibi olarak atanmıştım, bir Mirac Gecesi’nin ertesi günü sabahı bir telefonla köydeki ahşap evimizin yandığı haberini aldık. Orada büyüklerden kalma ne kadar hatıra varsa kitap, vesika, icâzetnâme kül olup gitti. Dolayısıyla eskiden bize intikal eden hiçbir şey kalmadı, bütün eşyalar o yangında yok olup gitti.

Yöredeki tarihî vesikaların, nadir eserlerin önemli bir bölümü bu şekilde maalesef zayi olmuş durumda. Hafızlık sürecinize geçelim hocam. Zannediyorum önce kendi köyünüzde hafızlık yapmaya başladınız, daha sonra Gülen köyüne intikal ettiniz, orada tamamladınız. Bu süreci bize biraz anlatabilir misiniz? Köyünüzde başladıktan sonra neden Gülen köyüne geçtiniz, Gülen köyüne geçtikten sonra hangi şartlarda orada hafızlık yaptınız? Bu bölümü dinlemek isteriz.

Kur’an okumayı öğrendikten sonra artık hafızlık yapabilecek bir seviyeye gelince ağabeyimle beraber komşumuz Mustafa İlhan Hocaefendi’de hafızlık yapmaya başladık. Fakat patinaj yaptık çünkü kontrol yok, evde bizi çalıştırmaya sevk edecek kimse de yok. Çocuğuz netice itibariyle kendine hâkim olup da dersini yapmak gibi bir anlayış, bir gayret yok. Bu yüzden bir veya iki yıl bu şekilde bir çalışmanın sonucunda babam da İstanbul’da olduğundan yani köyde hafızlık yapamayacağımız kanaati hâsıl olunca hafızlık yaptıracak iki kişinin bulunduğu Hola-i Kebir’e gittik. Orada hafızlık yaptıranlardan birisi yine bu Holo köylerinden Zamano diye tabir ettiğimiz Çayırbaşı’ndan Kara Molla diye anılan kişiden hafızlık yaptık. Kendisi Gülen köyünde imamlık yapıyordu. Orada hafızlık yaptırdığı da biliniyordu. Rahmetli annem bizi oraya, medreseye götürmüş oldu. Hocanın kendi oğlu, kendi köylerine yakın bir köyden birisi ve ağabeyim ile ben olmak üzere, artık hocanın evlatları gibi telakki edilerek onunla birlikte aynı yerde kalıyorduk. Ve artık orada motivasyonumuz da sağlanmış oldu. Çünkü netice itibariyle dışarı çıkıp oynayacak bir şey de yoktu ve 2 yılda rahat bir şekilde hafızlığı ikmal etmek kısmet oldu.

Hocam oradaki süreci biraz merak ediyoruz. Düzenli eğitim veren bir Kur’an kursu değildi anladığımız kadarıyla. Bir cami imamı hocaefendi, kendi gayretleriyle hafız yetiştiriyor böyle anlıyoruz. Peki, iaşe-ibateler nasıl karşılanıyordu, nerede kalıyordunuz?

Şöyle caminin lojman diye tabir ettiğimiz üst kısmı kaldığımız yer, lojmanın alt kısmı da sınıftı. Ahşap bir binaydı. Üst kısmı bir odadan müteşekkildi. O oda aynı zamanda bizim için mutfaktı, ya-

tak odasıydı, çalışma mekânıydı. Hocamız sürekli başımızdaydı. Dolayısıyla bizi dersten alıkoyucu unsurlar orada yoktu. Ve düzenli ders vermeye de başlayınca o alışkanlık devam etti, iki yılda hafızlığı bitirmek kısmet oldu. Diğer arkadaşlar biraz geriden seyrettikleri için onlarla birlikte icâzet almamız planlanmıştı. O imkândan istifadeyle ben Gülen köyünde ilkokula 3. sınıftan başladım. Böylece icâzet merasimi dönemine gelinceye kadar hem hafızlığımı ikmal etmiş oldum hem de ilkokul 3. sınıfı da tamamlamış oldum.

Hocam, hazır icâzet merasiminden bahsetmişken o dönemdeki hafızlık icâzetinden, kendi icâzetinizden biraz bahsedebilir misiniz? Ve yine o dönemin icâzetleri ile günümüzde yapılan hafızlık icâzetleri arasında bir mukayese yapma imkânınız var mıdır?

Elbette, şöyle hafızlık icâzetleri ile medresede Arapça icâzeti biraz farklıydı. O dönemde kaç kişi icâzet alıyorsa mesela 4 kişi. Cüzler bu 4 kişiye pay ediliyor, Kur'an-ı Kerim'in başından itibaren herkes sırasına göre okuyor. Biz cuma günü, cuma namazından sonra okumaya başlamıştık, pazar günü gündüz 10 sularında tamamlamıştık. Tabii bu arada cuma gününden itibaren cumartesi, pazar -özellikle pazar günü çok kalabalık olurdu- yemek ikramı olurdu. Muhtelif yerlerden kadın erkek, çoluk çocuk herkes icâzet merasimlerine iştirak ederdi. Hocalar da gelir pazar günü saat ondan itibaren öğle namazına kadar sırasıyla vaaz ederlerdi. Bir kısmı Kur'an okur, bir kısmı vaaz ederdi. Ve sonra duayla icâzet merasimi biter, yemek ikramından sonra herkes dağılırdı.

Bizim de tabii o hafızlık esnasında muhtelif yerlerdeki icâzet merasimlerine katıldığımız olurdu. Özellikle Havaşo'da -Hola-i Kebir'in bir köyü- icâzet merasimleri olurdu her yıl. Ama bu merasimler Arapça icâzet merasimiydi. Yüksekçe bir köy olmasına rağmen yakın-uzak fark etmeksizin kadın erkek halk, yaya olarak o köye gider ve merasime katılırdı. İcâzet merasimi dışarıda yapılırdı, kürsü kurulurdu. Kadınlar bir tarafta erkekler bir tarafta olurdu. Hocaefendiler o kürsüye çıkar vaaz ederdi. Sonra tek tek icâzet alanlar tanıtılır, icâzet diplomaları orada sırayla okunur ve takdim edilirdi.

Havaşo'dan bahsettiniz hocam gerek burada gerekse diğer köylerde İslâmi ilimler alanında icâzet veren hocalardan ismi hatrınızda olanlar var mı?

Efendim şöyle sıralayabilirim... Mesela Hopşera'da yeni adıyla Akdoğan köyünde Hacı Hasan Efendi (Hasan Rami Yavuz) bizim yörede yetişen hocaefendilerin hocasıydı. O hocaların yetiştirdiği talebeler vardı. Havaşo'da (Çayırbaşı) Abdullah Keleş hoca onun talebesiydi. Kendisi oldukça gayretli bir hocaefendiydi ve her yıl icâzet merasimi düzenlerdi. İmam-Hatip Okulu'nda 7'ye geçtiğim zaman Arapça okuma hevesim ortaya çıktı. Kimden okuyabilirim diye çalışanlardan sorumlu, aslen Hola-i Kebir'den Şaban Lutfi Güneş Hocaefendi'ye gidip Arapça okumak istediğimi söyledim. O da kabul etti ve o yaz oldukça verimli bir çalışmamız oldu.

Binâ, Maksûd, Avâmil ve İzhâr'ı o yaz döneminde okumak kısmet oldu. İşte bunlar o dönemde Arapça eğitimiyle meşgul olan hocaefendilerdi. Bunun yanında mesela Şeyhülkurrâ Mehmet Rüştü Âşikkutlu Hocaefendi vardır. Kıraat noktasında Uğurlu köyü eski adıyla Çifâruksa'dan. Hola-i Kebir, Dernekpazarı ve Çaykara'dan hatta sadece o bölgede değil Samsun gibi diğer illerden talebeler tashih-i hurûf, hafızlık, Arapça eğitimi için onun köyüne gelir, belli evlerde ikamet eder ve orada onun rahle-i tedrisinden geçerlerdi. Bize de kısmet oldu hafızlıktan sonra iki yaz ondan eğitim alma; tashih-i hurûf dersi alma imkânı bulduk.

Hocam zaten o süreci çok merak ediyoruz. Âşıkutlu Hocaefendi'nin yöntemine dair bize biraz bilgi verebilir misiniz?

O yörede hafızlık yaptıran hocaefendiler tashîh-i hurûfa önem vermezlerdi. Mesela ben de o noktada nasipsiz olmuşum. Tecvid okutulmadan galat bir şekilde, ezber olsun da nasıl olursa olsun anlayışıyla eğitim gördük. O zamanki anlayış “hafızlığı bitiren tashîh-i hurûf için Âşıkutlu Hoca'ya gider ondan tecvid okur sonra ağı düzelir” di. Bu yöntem oldukça mahsurlu. Günümüzde bu yöntem hiç uygulanmıyor ve doğru bir yöntem değil tabii. Âşıkutlu Hoca hafızlığa başlatacağı öğrencilerde tashîh-i hurûfa çok önem verirdi. Tecvidi teorik olarak değil pratik olarak uygulattı. Yani burası böyle okunacak diye öğretirdi. Bu şekilde ondan hafızlık yapanların ağı oldukça düzgündü.

Hiç unutmuyorum hafızlığı bitirince nasılsa tashîh-i hurûf için Âşıkutlu Hoca'ya gideceğiz diye hocam bir yaz günü beni alıp Hocaefendi'nin medresesine götürdü. Tabii ağustos ayı, sabah erken yola çıktık yaya olarak bir iki saat yürüdükten sonra Hocaefendi'nin medresesine ulaştık. Âşıkutlu hocamız eviyle cami arasında -ki medresede camiye bitişik bir yerdi- hem cami imam ve hatibi hem de medrese hocaydı. Hocaefendi önce kendi evinde ve çevresinde barınan öğrencilere ders verir, kaba kuşluk vaktinde yaya olarak yarım saat 40 dakikalık bir yürüyüşten sonra medreseye ulaşırdı. Geldikten sonra hocam, bu benim hafızım, bundan bir cüz dinlemenizi arzu ediyorum dedi. Hocaefendi o kadar vaktimiz yok, hadi Hafız Efendi şöyle bir okur musun bakalım: **لَمْ جَلُودِهِمْ لَمْ** / Ve kâlû li cülûdihim dedi. Ben de başladım: **بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ . وَقَالُوا لَجُلُودِهِمْ لَمْ شَهِدْتُمْ عَلَيْنَا قَالُوا** **أَنْطَقْنَا اللّٰهُ الَّذِي أَنْطَقَ كُلَّ شَيْءٍ**

Yok, böyle değil, dedi. **وَقَالُوا لَجُلُودِهِمْ لَمْ شَهِدْتُمْ عَلَيْنَا قَالُوا أَنْطَقْنَا اللّٰهُ الَّذِي أَنْطَقَ كُلَّ شَيْءٍ**. Bu şekilde (her iki lafzı da ihfali bir şekilde) okuman lazım dedi. Böyle diyerek hocamıza da o konuda işarete bulundu. Yani bunları bu şekilde tashîh-i hurûf ve tecvid kurallarına bağlı olarak okutmanız gerekiyor demişti. Ve kendisi de bir aşr-ı şerif okuyarak ona bir icâzetnâme vermişti.

Âşıkutlu Hocaefendi müşfik bir hocaefendi miydi? Talebeye karşı yaklaşımı nasıldı?

O dönem ile günümüzdeki anlayış çok daha farklı tabii ki. Yerine göre öğrenciler ikaz edilirdi, dövülürdü de. Bu eğitimin bir parçası gibi görülürdü. Fakat Âşıkutlu Hoca öyle değildi. Biraz sinirlendiği zaman nasihatte bulunurdu, teşvik ederdi. Çalışmak için her türlü ortamın müsait olduğundan söz ederdi. Nasihatın ötesine geçmezdi. Kötü söz söylemez, hakaret etmez, dövmezdi. O kendine özgü bir tavırla okumaya teşvik ederdi. İki yaz yanında kalmak kısmet oldu, oldukça istifade imkânı buldum. Daha sonra bu Haseki Eğitim Merkezi'ne görevli olarak gelince İstanbul'da sık sık ziyaretinde bulunurdum, o zaman ben de Kur'an kursu hocasıydım. Ziyarette bulunurken gel seninle bir şey okuyalım, bir Arapça okuyalım. Ne okuyalım? *İzzî*'yi okuyalım. *İzzî*'yi ondan okuma kısmet oldu. Yüksek İslam Enstitüsü'nü bitirdikten sonra izine gelmiştim Trabzon'a. Hasta olduğunu duydum ziyaretine gittim. Bana demişti ki perşembe günü İstanbul'a gideceğim, sen de izin dönüşüne gelirsin yine bir şeyler okuruz. Kısmet olmadı, perşembe günü diye söz ettiği gün bir süre Trabzon'da hastanede kalmış ondan sonra da İstanbul'a giderken uçakta Hakk'ın rahmetine kavuşmuştur.

Peki hocam, sizin köyünüz ile Âşıkutlu Hocaefendi'nin ders okuttuğu Uğurlu köyü arasında oldukça fazla bir mesafe var. Muhtemelen orada yatılı bir şekilde kaldınız. Türkiye'nin her bölgesinden gelen talebeleri olduğunu da biliyoruz

o dönemde. Gerek kıraat okuyan gerek İslâmi ilimleri okuyan öğrencilerin o yörede işleri ibateleri nasıl karşılanırdı? Camiler ve medreselerin alanlarının yeterli gelmediği durumlarda nerelerde barınırdı öğrenciler?

Efendim, o dönemde öğrenciler hafızlık için zaten hocanın evinde kalırdı. Biz de hocanın evinde kalırdık. Yani hem talebeleri hem de çocukları gibiydik. Yemeğimizi hoca yapardı. Yani kendi işe ibatesini nasıl karşılıyor idiyse biz de onun sofrasına oturur yemek yerdik. Âşıkutlu Hoca'nın evinde öğrencilerin bir kısmı kalıyordu. Bir kısmı da muhtelif evlerde kalıyordu ve kendi işe ibatelerini kendileri karşılıyordu. Biz de onun kardeşinin evinde kalmıştık. Kendi ihtiyacımızı kendimiz görüyorduk.

Hocam Şaban Güneş Hocaefendi'den bahsettiniz. Bir miktar İslâmi ilimler sahasında kendisinden ilim tahsil ettiniz. Hocaefendi'nin başka talebeleri de var mıydı? Düzenli bir eğitim verir miydi mesela? İcâzet verecek seviyeye kadar talebe okuttuğu olur muydu, eğitim metodu nasıldı?

Caminin medresesi vardı, bir taraftan sıbyan mektebi olarak mahalleden gelen çocuklara -özellikle yaz aylarında- ders verirdi. Bir taraftan da hafızlık yapanlar ve Arapça okuyan öğrenciler vardı. Hafızlık icâzetlerine ben tesadüf etmedim. Çünkü ayrılmıştım o zaman, İstanbul'a gelmiştim. Daha ziyade Kara Hoca diye bilinen kişi çok hafız yetiştiriyordu ve sürekli icâzet merasimleri düzenliyordu. Hocamızın kendi köyünde bunu yapardı. Çok hafız yetiştirmiştir. Bir de bizim hocamız birkaç icâzet merasimi yaptı. Onun ötesinde Keleş Hoca zaten her yıl Arapça icâzet veren bir hocaefendiydi. Hafızlık icâzeti vermiyordu. Hacı Hasan Efendi zaten o yörenin Arapça eğitiminin başını çeken hocaefendiydi. Genelde yetişenler de onun talebesiydi.

Sizin çocukluk döneminizde çeşitli vesilelerle İslâmi cemiyetler düzenlenir miydi? Mesela hacıları kutsal beldelere gönderirken yahut da oralardan döndüklerinde ya da mübarek gecelerde yahut da Kur'an okumayı öğrendiklerinden sonra çocuklar için etkinlikler, onlarla ilgili bazı cemiyetler tertip edilir miydi? Bu konuda bir bilginiz var mı hocam?

Efendim şöyle, çocukluk yıllarımızda insanî ilişkiler çok giriftti ve herkes ikramı severdi. Her vesileyle özellikle Ramazan'da mevlidler düzenlenirdi. Birisi vefat ettiği zaman onun yedisi, kırk biri yapılırdı. Tüm bunlar mevlid ve yemekli olurdu. Geçim oldukça zordu fakat insanlar ikramı severdi. Mesela düğünlerde mutlaka yemek verilirdi. Birisi hacca gittiği zaman törenle uğurlanırdı ve hacdan döndüğü zaman evine Türk bayrağı asılırdı. 15-20 gün boyunca ziyarete gelenlere yemek ikram edilirdi. Bu ikram maalesef sonradan yavaş yavaş tümüyle ortadan kalkmış oldu. Mevlidler düzenleniyor ama yemek yerine işte şekerle geçitiriliyor. O dönemdeki o ikram anlayışı, misafirperverlik ve bonkörce davranma tümüyle değişti. O dönemin insanî ilişkilerinin doruk noktası diyebileceğimiz bir anlayıştı o.

İmam-hatip yıllarınıza geçecek olursak, anladığımız kadarıyla orta kısmını Tekirdağ ve Sakarya'da okumanız icap etti. Hangi vesilelerle bu böyle icap etti hocam?

O yıllarda her ilde bir imam-hatip okulu vardı. Şimdi biz İstanbul'a gittiğimizde İstanbul'da tek bir imam-hatip okulu bulunuyordu. Sınava girdik kazanamadık. Öyle olunca babam bizi bir arkadaşla

alıp Tekirdağ'a götürdü. Zaten Tekirdağ İmam-Hatip Okulu da iki yıl önce açılmıştı. Bir yıl orada okumak kısmet oldu. Ertesi yıl biraz geç kaldığım için yurttta yer kalmadı. Nereye gidebilirim diye düşündüm. O zaman ağabeyim Adapazarı İlim Yayma Cemiyeti Yurdu'nun müdürlüğünü fahri olarak yürütüyordu. O vesileyle oraya gitmek kısmet oldu. İki yıl orada okuduktan sonra artık nasılsa Trabzon İmam-Hatip Okulu var, gidelim memleketimizde okuyalım düşüncesiyle Trabzon'a geldik ve oradan mezun olduk.

Hocam Trabzon İmam-Hatip yıllarınızdan biraz bahsedebilir misiniz?

Trabzon İmam-Hatip'teki dönemimiz oldukça başarılı bir dönemdi. Öğrenciler seviyeli, çalışkan, gayretliydi. Meslekî alanda her hafta cuma günü muhtelif yerlere gider, orada uygulama yapardık, yani gitmediğimiz ilçe yoktu. Okulun bir minibüsü vardı, o minibüse biner gider, kimimiz vaaz eder kimimiz imamlık yapar kimimiz hutbe okur kimimiz de müezzinlik yapardık. Öğrenciler ilkokulu bitirir bitirmez imam-hatip okuluna gitmezdi. Bir süre ya hafızlık yaptıktan sonra ya da belli bir süre Kur'an kursunda Kur'an-ı Kerim ya da Arapça okuduktan sonra hazırlıklı, itinalı bir şekilde okuluna gelirdi. Onun için başarılı bir dönemdi diyebilirim.

Hocam o dönemde yani Trabzon İmam-Hatip Lisesi'nde gerek sizi gerekse diğer öğrencileri etkileyen hocalar kimlerdi, bunlardan bahsedebilir misiniz? Sosyokültürel etkinliklere yahut da çeşitli okumalar yapmaya teşvikleri olur muydu?

Tekirdağ İmam-Hatip Okulu'nda okurken orada Sabahattin Öztürk diye bir müdürümüz vardı. O her dersin sonunda mutlaka bize nasihatlerde bulunurdu. Çünkü yeni İmam-Hatip'e girmişiz. Oldukça dirayetli, bilinçli bir müdürdü, hâlen onunla her vesileyle görüşürüz. Sakarya'da da Yahya Kutluoğlu vardı. Babası da Hacı Lekur Topaloğlu diye bilinir, Mehmet Hanefi Kutluoğlu da Hacı Hasan Efendi gibi Arapça okutan bir hocaefendi. Taşçılar köyünde okutuyordu. Merhum Bekir Topaloğlu'nun dedesidir. Bekir Topaloğlu ondan icâzet almıştı. Ondan sonra imam-hatip okuluna kaydoldu. Mesela Yahya Kutluoğlu da -aynı zamanda baba dostu- Adapazarı İmam-Hatip Okulu müdürüydü. O da bize derse geliyordu. Onun nasihatlerinden, dersteki dirayetinden oldukça istifade ettiğimizi söyleyebilirim.

Sizin hayatınıza dokunan hocaefendilerden bir tanesi öyle anlıyorum.

Tabii tabii. Trabzon'da Şükrü Öztürk'ü kısa bir süre de olsa tanımak nasip oldu. Daha sonra kendisi Diyanet İşleri Başkanlığı'nda atama dairesi başkanı olmuştu. Hâlâ kendisinden sitayişle bahsedimiz, her vesileyle görüşür sevgi ve saygılarımızı kendisine iletiriz. Ona da medyûnum. Bilmiyorum buna daha sonra temas eder miyiz ama atama noktasında güzel bir hatıramız olmuştu. Zaman zaman ona bu hatıramızı hatırlatıyor, unutmadığımı kendisine iletiyorum.

Hocam imam-hatip lisesinden mezun olduktan sonra İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü'ne mi kayıt yaptırdınız? O dönemde yaptıklarınızdan, etkilendiğiniz hocalardan, onların anılarından bizlere bahseder misiniz?

İmam-hatip okulunu bitirdikten sonra 1976 yılında Yüksek İslam Enstitüsü'ne başlamadan önce Kur'an kursu hocası olarak atandım. Sonra Yüksek İslam Enstitüsü'ne girmek kısmet oldu.

Hocam burada araya girmek istiyorum. Henüz Yüksek İslam Enstitüsü'nü bitirmeden önce Kur'an kursu hocası olarak göreve başlamanızda yörede almış olduğunuz bu Kur'an eğitiminin, İslâmi ilimlerdeki eğitimin tesiri olmuş mudur?

Elbette. Çünkü ben Trabzon'da 5. sınıftayken Diyanet İşleri Başkanlığı bursluluk sınavları düzenlenmişti, girip kazandım ve 2,5 yıl kadar burslu okudum. Mezun olunca da hemen görev almamız gerekiyordu bunun için Ankara'ya mülâkata gittim hafızım zaten. Şükrü Öztürk'e çıktım, atama dairesi başkanına. Kendimi tanıttım. Ne olmak istiyorsun dedi. Kur'an kursu hocası olmak istiyorum dedim. Mülâkat bir olsun ondan sonra görüşelim, dedi. Mülâkattan sonra kendisine gidince dedi ki, Kur'an kursu hocası olmak isteyenlerin sayısı çok fazla. Sen İstanbul'u istiyorsun, gel seni imam olarak atayalım. Olur dedim. Pendik Kurna köyü olur mu dedi, olur dedim. Evrakların tamamlanması için köye geldim. Bir yazı geldi ki senin yaşın tutmuyor, göreve başlaman için kaza-i rüşd kararı gerekiyor. Mahkeme kararı gerekiyordu. O mahkeme kararını alıncaya kadar Ramazan ayı gelip geçti.

Evrakı alıp Ankara'ya gidince öğrendim ki İstanbul Müftülüğü bu kadroyu doldurmuş. Bunun üzerine tekrar Şükrü Bey'e çıktım dedim ki benim gideceğim yeri İstanbul Müftülüğü doldurmuş. Sen Kur'an kursu hocası olmak istiyordun değil mi, dedi. Evet, dedim. Yeni yerler açıldı mesela Bahçelievler'e gider misin deyince öyle sevindim ki hâlâ o sevinci ve mutluluğu yaşıyorum. Orası oldukça güzel, yatılı bir Kur'an kursu. Seçkin de bir mahalle. Dolayısıyla enstitüye oradan gidip gelmek kismet oldu. Öğleye kadar okula gidiyor ve öğleden sonra da hemen gelip yatsıya kadar ders yapıyordum. İşte enstitüyü bu şekilde bitirdim. Tabii ki enstitüde istifade ettiğim hocalar var. Özellikle Hayrettin Karaman, merhum Bekir Topaloğlu, Mehmet Maksudoğlu hocalarımızdan -Allah selamet versin- oldukça istifade ettiğimi söyleyebilirim. Prof. Dr. Mehmet Maksudoğlu hocamızın Arapça eğitim noktasındaki tecrübelerinden çokça istifade ettiğimi söylemem gerekir.

Hocam enstitüden mezun olduktan sonra herhâlde bir süre sonra görevinizde bir değişiklik oldu.

Ben Yüksek İslam Enstitüsü'nü birincilikle bitirince o dönemde bazı arkadaşlarımız Suudi Arabistan'da Ümmü'l- Kurâ Üniversitesi'nde eğitim görüyordu. Benim de orada yüksek lisans yapmamı tavsiye etmişlerdi. Müracaat ettim, hemen kabul edildi. Gittim, 3 yıllık Lisans Enstitüsü'ne sınavla girdim. İki dönem okuduktan sonra mezun olmak için bir dönemim kalmıştı fakat askerlik devreye girince geri dönmek zorunda kaldım. Ve Askerlikten sonra 3-5 ay içinde Süleymaniye Camii'ne atanmam kismet oldu.

Çok uzun bir süre de orada görev yaptınız. Orasıyla ilgili bize anlatmak istediğiniz çok özel anlar, anılar varsa bilgilenmek isteriz. Daha 30 yaşınıza bile girmeden Süleymaniye gibi Türkiye'nin en önemli camilerinden birinde görev yapmak nasip oldu. Bu çok önemli bir şey.

Suudi Arabistan'dan döndükten sonra Mehmet Maksudoğlu hocamız -Allah selamet versin- İlahiyat Fakültesi'nde halka yönelik Arapça kursları düzenlemişti. Bana da bir sınıf verebileceğini teklif edince ben de kabul ettim. O süreçte resmî bir görev almak istedim. Çünkü asıl hedefim akademik çalışma yapmaktı. O süreçte Hayrettin Karaman hocamla görüştüm. Beni Eminönü Müftülüğü'ne yönlendirmişti. Orada mülâkat oldu.

Mülâkattan sonra şef -Allah rahmet eylesin pandemi sürecinde vefat etmiş- gelip bana dedi ki komisyon seni Süleymaniye Camii'ne uygun gördü. Benim de tabii yaşım genç, böyle bir camiye imamlık için uygun olmadığımı, layık olmadığımı söyledim. Asıl amacımın akademik çalışma yapmak olduğunu dile getirdim. O da orada hem iki imam hem de hemen karşısında Süleymaniye Kütüphanesi var deyince gözüm açıldı. Öyle kısmet oldu ve 22 yıl orada görev yapmak nasip oldu. O süreçte ise kütüphaneden oldukça fazla istifade etme imkânı buldum, özellikle de yazmalar konusunda. Bayağı bir tecrübe elde etmek nasip oldu ve artık doçentlik aşamasından sonra üniversiteye intisap etmenin zamanı geldiği kanaatine vardım. Sonra bu tarafa dönmek nasip oldu.

Projemiz kapsamında ilave etmek istediğiniz, anlatmak istediğiniz, bunların da mutlaka kayda girmesi lazım diye düşündüğünüz hususlar varsa onları da son olarak alabiliriz.

Efendim şöyle de ifade edebilirim ki, gerçekten güzel bir proje, güzel bir çalışma. Eskiye ait bu bilgilere bir bakıyorsunuz, zamanla unutulup gidiliyor. Mesela benim henüz sadece bilgi olarak ulaşılabildiğim, yani çocukluk döneminde tanıma fırsatı bulamadığım, bizden önce yaşamış büyük hocalar da Hola-i Kebir'de yetişmiştir. Mesela Kabro Hasan Efendi diye sizin de o noktada çalışmalarınızı okumuştum. Kendisi özellikle namaz vakitlerinin tayini noktasında oldukça tecrübeli birisiydi.

Evet hocam, Kabro Hoca astronomi noktasında söz sahibiydi.

Tabii tabii. Komşu köy olan Kalanas köyünden Mandan Hoca vardı. Merhum, 2. Abdülhamit döneminde Yeni Camii'de vaaz ederdi. Mehmet Akif bundan sitayişle bahsediyor. Kondulu Mustafa Cansız Hoca var. Özellikle tarih bilgisi oldukça fazla olan bir hocaefendi. Onu da yâd etmekten geçemeyeceğim. Bunlar o dönemde yetişmiş saygın hocalardı.

Hocam bu bahsetmiş olduğunuz isimlerin bir özelliği de o dönemin entelektüel insanlarıydı aynı zamanda. Çünkü çok farklı alanlarda çalışmışlar. Mustafa Cansız Hoca ayrı bir ekol, Kabro Hoca ayrı bir ekol, Mandan Hoca İstanbul'da çok büyük insanlarla görüşüyor o çok ayrı bir ekol.

Hocalara yaklaşım da farklıydı o dönemde. Hocaya aşırı bir saygı olurdu, herkes o hocanın sözüne bakardı. Bu hocalar aynı zamanda o köylerin danışmanlarıydı. Mesela Âşıkutlu Hoca, sadece hoca değil köyde. Aynı zamanda köyün hakemiydi, danışmanıydı. Zaten hoca-talebe ilişkisinde de bunu çok rahatlıkla görüyoruz. Günümüzden farklı olarak mesela hoca talebesinin aynı zamanda danışmanıydı. O sevgi ve saygı vefata kadar devam ederdi. Her vesileyle ziyaret edilir, bir iş yapılacağı zaman mutlaka hocanın görüşüne başvurulur, onun verdiği öneriler dikkate alınarak iş yapılırdı. Bu bağlılık hayat boyu devam ederdi. Şimdi bu anlayış kalkmış oldu. Zaten o dönemde öğrenci önce hocasından feyiz alır, onun dirayetinden ve derslerinden fazla fazla istifade ederdi. Eğer o etki, o motivasyon yoksa o hocadan yeterince istifade edemezsin. Bizim öğrencilik yıllarımızda eğitim, şimdiki ders şeklinde değil; sınıf olarak yapılırdı. Ders usulü Osmanlı döneminde de vardı, daha sonra Amerika bu usulü benimsedi. Oradan da bize geçmiş oldu.

Peki hocam katkılarınızdan dolayı çok teşekkür ediyoruz, istifade ettik.

Estağfirullah, ben de çok teşekkür ederim. Güzel bir proje. İnşallah faydalı olur, herkes bundan istifade eder. Çok sağ olun, var olun.

